

26.3.2025

YVV/575/2025

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain ja työaikalain 2 ja 19 §:n muuttamisesta

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa lausumapyynnöstä. Lausuntonaan valtuutettu toteaa kunnioittavasti seuraavaa.

Perustuslain 13 §:ssä turvataan ammatillinen yhdistymisvapaus sekä vapaus järjestäytyä muiden etujen valvomiseksi. Ammattiyhdistystoiminta on yksi yhdenvertaisuuslaissa nimenomaisesti mainituista syrjintäperusteista. Lisäksi rikoslaissa mainitaan ammatillinen toiminta syrjintäperusteena syrjintärikoksen (RL 11:11) sekä työsyryntärikoksen (RL 47:3) tunnusmerkistöissä. Työntekijöiden järjestäytymisoikeus ja oikeus neuvotella työsuhteen ehdoista liittyy myös ihmisoikeusinstrumenteilla vahvistettuihin oikeuksiin.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että nyt esitetty sääntely on perusoikeusherkkää aluetta yhdistymisvapauden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Hallituksen esityksessä keskitytään kuitenkin tarkastelemaan työtaistelutoimenpiteiden mahdollisesti aiheuttamaan uhkaan muiden perusoikeuksien, kuten hengen, terveyden tai omaisuuden suojan toteutumiselle. Valtuutettu esittää huolensa, onko valmistelussa suoritettu riittävää yhdenvertaisuuden ja yhdistymisvapauden huomioonottavaa perusoikeuspunnintaa. Esimerkiksi perustuslain yhdenvertaisuuspykälä jää esityksessä pelkän maininnan tasolle. Esityksen perus- ja ihmisoikeuksia koskevassa osiossa nimenomaisesti todetaan, että ehdotetulla lainsäädännöllä suojataan erityisesti työtaisteluun nähden kolmansien henkilöiden perusoikeuksia sekä työnantajien omaisuutta.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsookin, että esityksestä puuttuu varsinainen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi, vaikka ehdotettu sääntely kohdistuu nimenomaisesti lailla suojattuun syrjintäperusteeseen. Myöskään sukupuolivaikutuksia

ei ole esityksessä avattu, vaikka sääntelyn vaikutukset näyttäisivät kohdistuvan esimerkiksi naisvaltaiselle sote-sektorille. Valtuutetun käsityksen mukaan hätätyötä koskevat muotoilut on lisätty esitykseen vasta työryhmätyön päätyttyä, eivätkä ne ole olleet arviointineuvoston lausuttavina.

Nyt säädettäväksi esitetty 8d § välttämättömistä turvattavista toiminnoista työtaistelun aikana kattaa laajasti yhteiskunnan eri toimintoja. Ehdotetun säännöksen voidaan ennakoida vaikuttavan monien eri ammattikuntien tosiasiallisiin mahdollisuuksiin neuvotella työehdoistaan. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää mahdollisena, että ehdotettu sääntely vaikuttaisi jo olemassaolollaan heikentävästi työntekijöiden järjestäytymis- ja neuvottelu-oikeuden toteutumiseen. Vaikka esityksessä tuodaan esiin, että työtaisteluoikeutta rajoittavat suojelutoimenpiteet olisi viimesijaisia, ei ole yksiselitteistä, millaisen tulkinta- ja soveltamiskäytännön sääntely tulisi käytännössä saamaan. Valtuutettu toteaa, että järjestäytymisvapautta rajoittavien toimenpiteiden tulisi olla aidosti viimesijaisia ja tarkasti vain välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin rajoittuvia, eikä niiden saisi muodostaa kohtuutonta rajoitetta työntekijöiden järjestäytymis- ja neuvotteluvapaudelle.

Mikäli työnantaja voi toimialallaan käytännössä luottaa oikeuteensa rajoittaa tehokkaasti työntekijöiden työtaistelutoimenpiteitä, voi tällä olla merkittäviä vaikutuksia työntekijöiden mahdollisuuksiin neuvotella työehdoistaan.

Työnantajalla on yhdenvertaisuuslain 7 §:n mukainen velvoite edistää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti yhdenvertaisuuden toteutumista työpaikalla. Edistämisvelvoite kattaa kaikki yhdenvertaisuuslain syrjintäperusteet, myös ammattiyhdistystoiminnan. Edistämisvelvollisen toimijalla on myös erityinen velvollisuus pyrkiä ennalta varmistumaan, että sen noudattamat toimintatavat eivät johda työntekijöiden välittömään tai välilliseen syrjintään.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu esittää yleisesti huolensa Petteri Orpon hallituksen omaksumasta toimintatavasta palastella lainsäädäntöhankkeet. Hankkeet on vaiheistettu useampaan suppeampaan kokonaisuuteen, mikä tekee muutosten yhteisvaikutusten arvioinnin vaikeaksi. Nyt lausuttavana olevaan hallituksen esitykseen ei sisälly perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia koskevaa yhteisvaikutusten arviointia, vaikka esityksessä toki luetellaan hallituksen muita lainsäädäntöhankkeita, joilla on tai voi olla yhteisvaikutuksia nyt ehdotettuun sääntelyyn. Kattavampi yhteisvaikutusten arviointi, jossa tarkasteltaisiin asiaa yhdenvertaisten työelämäoikeuksien toteutumisen näkökulmasta, puuttuu ja olisi valtuutetun näkemyksen mukaan ollut tarpeen tehdä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Kristina Stenman

Erityisasiantuntija

Jussi Aaltonen

